

קטן שהגדינל

בין פסח

ראשון לפסח

שני

פסח שני

פסח ראשון

חיוב הקטן / עשיית מצוה בזמן הפטור / רגל בפני עצמו
אינו נאכל אלא למנויו / פעולה נמשכת / קטן שהגיע לחינוך

לע"נ זאב אריל' ע"ה בן יבלחט"א שניאור זלמן גליק

א יתא בגמרא: "שה לבית"¹ מלמד שאדם מביא ושוחט על בנו ובתו הקטנים.² בפשט הגמרא יש מחלוקת. רש"י³ סובר שלומדים מהתיבות היתירות בפסוק שבעל הבית יכול לשחוט עבור בנו ובני ביתו, אפילו הקטנים, ואפילו בעל כרחם ובלי ידיעתם.

תוספות⁴ חולקים ומבארים אחרת, שבאמת זה הקטן נכלל הוא רק מדרבנן, והפסוק הוא אסמכתא.

להלכה פוסק הרמב"ם: "ושוחטין על הקטנים שיהיו בכלל החבורה".⁵

וצ"ל האם הרמב"ם פוסק שהריבוי דקטנים הוא מדרבנן, כמו רש"י, או מדאורייתא, כמו תוספות? וגם, מהו הנפ"מ?

ב להלן בהלכות קרבן פסח כותב הרמב"ם "קטן שהגדיל בין שני הפסחים (פסח ראשון ופסח שני) חייבין לעשות פסח שני, ואם שחטו עליו בראשון פטור".⁶

(הטעם מדוע הוא בכלל חייב בקרבן במקרה כזה הוא מכיון שההלכה הוא שפסח שני הוא "רגל בפני עצמו", ולא רק תשלומין לראשון. ועד כדי כך שהרמב"ם סובר - בסה"מ⁷ - שמי שלא הביא קרבן פסח בפסח ראשון במזיד חייב כרת אע"פ שהביא ק"פ בפסח שני - אבל בספר היד⁸ חוזר.)

הר"י קורקוס מפרש שטעם הלכה זו היא שבגלל שהקטן נתרבה בק"פ מדאורייתא, לכן כבר יצא חיוב קרבן פסח מדאורייתא בזה ששחטו עליו בפסח ראשון. ומסיים שפירוש זה הוא פשוט ומוכרח. והביאור הוא, שאם כל שייכות הקטן למצוה הוא רק מדרבנן, לא יוכל לצאת ידי חובתו של פסח שני, שאז יהי מחוייב מדאורייתא.

לשון הפסוק שמות י"ב, ג'	1
פסחים פ"ח, א	2
ד"ה שה לבית	3
ד"ה שה לבית מ"מ	4
הלכות קרבן פסח פרק ב' הלכה ד'	5
פ"ה ה"ז	6
מצות עשה נ"ז	7
פ"ה ה"ב	8

והוכחה לזה שמי שהוא פטור אינו יכול לצאת ידי חובתו שיהי' לו אח"כ, מביא המנחת חינוך⁹ ממסכת ר"ה,¹⁰ ששם איתא שמי שהי' במצב שהוא פטור ממצוות - לדוגמא, כפאו שד - ואכל מצה, לא יצא ידי חובתו, וכשיבריא ויתחייב שוב במצוות, יצטרך לאכול מצה עוה"פ.

שואל המנחת חינוך¹¹ על הרמב"ם, בנדרים¹² איתא שלמסקנא "שה לבית לאו מדאורייתא", כהתוספות, ואיך סובר הרמב"ם שהוא מדאורייתא?

ועונה הר"ח מבריסק, שהרמב"ם סובר ש"באמת לענין עיקר דין המינוי והקרבת ק"פ שאדם שוחט את פסחו על בניו ובני ביתו הקטנים שפיר הוה דאורייתא, ומינויו מינוי מדאורייתא, ולתרץ שאלת המנ"ח, כותב הר"ח שמה שכתוב בנדרים "הוא לענין חיובא", שאינו מחוייב מדאורייתא לשחוט על בניו וב"ב הקטנים, ואם שחט ואכלו, הוי אכילת ק"פ מדאורייתא.

ג שואלים תוספות¹³, מכיון שקרבן פסח אינו נאכל אלא למנוייו, וקטן האוכל הוא רק מדרבנן, איך נותנים לקטן לאכול דבר האסור, הרי אסור להאכיל קטן דבר איסור בידיים? ומתרץ, שבשביל חינוך מותר.

יש תירוץ אחר המובא בר"ן בנדרים¹⁴: ההלכה ד"אין הפסח נאכל אלא למנוייו" שייך רק באלו ש"ראויין להמנות", אבל קטנים ש"לאו בני הכי, לית לן בה".

היוצא מזה הוא שלפי תוספות והר"ן אין אכילת ק"פ דאורייתא בקטן. ולכן קטן ששחטו עליו בראשון וגדל לפני פסח שני יהי' חייב בקרבן פסח שני.

ד כותב אדמוה"ז בשו"ע: כל שהוא משום חינוך מצוה, מותר לספות לו איסור בידיים. כגון להאכיל פסח לקטן שהגיע לחינוך אף על פי שלא נמנה עליו ואין הפסח נאכל אלא למנוייו, אף על פי כן כיון שמתכוון לחנכו במצוות מותר".¹⁵

מצוה ה' סק"ה	9
כח, א	10
מצוה ה' סק"ה	11
ל"ו, א	12
ד"ה הנ"ל	13
ל"ו, א ד"ה אמר ר' זירא	14
או"ח סימן שמ"ג סעיף ח'	15

רואים מכאן שאדמוה"ז סובר כתוס' ש-א. מדאורייתא אין שום ענין דקרבן פסח לקטן, וב. שהסיבה שאכן נותנים לקטן לאכול בקרבן פסח הוא מצד חינוך (ולא כמו הר"ן).

הנפק"מ בין תוספות והר"ן הוא (א. המנ"ח¹⁶ כותב שחרש ושוטה שאינם בגדר חינוך, לפי תוספות אסור להאכילם ק"פ, לפי הר"ן מותר, שאינם בגדר מנויים. וב.) לשון אדמוה"ז הוא "להאכיל פסח לקטן שהגיע לחינוך" ואם נדייק, נראה שקטן שלא הגיע לחינוך, יהי' אסור להאכילו ק"פ, ולא כמו הר"ן.

וצריך להבין, לפי כל המבואר לעיל, הנה יש כו"כ שיטות החולקים על היסוד של הרמב"ם, אבל לא מוצאים שחולקים על ההלכה ש"אם שחטו עליו בראשון פטור"?

ה הגאון הראגאטשאווער מבאר ביאור אחר ברמב"ם המובא לעיל, ובהקדים: יש חידוש בק"פ, שההלכה הוא שפסח שני היא "רגל בפני עצמו". א"כ לפי זה הי' הדין נותן שצריכים להביא קרבן פסח שני אפילו אם הביאו פסח ראשון?

אלא הביאור הוא, שמכיון שיש להם תוכן אחד, הנה יש להם ענין אחד, ופעולת פסח ראשון עדיין קיימת בזמן פסח שני (פעולה נמשכת), ולכן המביא פסח ראשון פטור מפסח שני, כי זה נחשב כאילו הוא עכשיו מביא הקרבן.

ועפ"ז יובן בעניננו, שקטן ששחטו עליו בפסח ראשון, והגדיל לפני פסח שני, נחשב בזמן פסח שני כאילו הוא מקריב הקרבן, ולכן יהי' פטור. ועפ"ז, גם לפי שיטות הסוברים ש"שה לבית" הוא מדרבנן, יסכימו עם הרמב"ם "אם שחטו עליו בראשון פטור". שאף שבשעת השחיטה לא הי' חייב, אעפ"כ הפעולה נמשכת, ולא יהי' חייב להקריב שוב הקרבן פסח בפסח שני.

ר ההוראה מזה: ישנם החושבים ושואלים שהנה עכשיו בני" נמצאים בגלות במצב של "קטנות", ומה אנו כבר יכולים לפעול ע"י קיום התו"מ?

הנה רואים מכל האמור לעיל שמה שיהודי מקיים מצוות עכשיו פועל גם על זמן הגדלות, דהיינו על זמן הגאולה, שאז יהיו ישראל במצב של גדלות. וזה מה שכותב אדמוה"ז בפרק ל"ז בתניא, ש"תכלית השלימות הזו של ימות המשיח ותחיית המתים תלוי במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות!" ויה"ר שנזכה לראות כ"ז תיכף ומיד ממש!

על פי לקוטי שיחות חלק כ"ו פרשת בא שיחה ב'

קיצור לחורה

1. אב מביא ק"פ לבני ביתו הקטנים. מחלוקת, רש"י - מדאורייתא. תוספות - מדרבנן.

2. מהו שיטת הרמב"ם האם הוי מדאורייתא או מדרבנן?

3. פסק הרמב"ם: "אם שחטו עליו בראשון פטור". ביאור של ר"י קורקוס. [ראי' מאכילת מצה. קושיית המנחת חינוך, ביאור של ר' חיים].

4. קושיית התוספות, לכאורה אינו נאכל אלא למנויו? תירוץ - מותר מצד חינוך. תירוץ הר"ן - אינו בגדר מצוות מינוי. והיוצא מזה שחולקים לכאורה על הרמב"ם.

5. שיטת אדה"ז כתוספות. [נפקא מינה בין תוספות והר"ן, חרש ושוטה]. נפקא מינה בקטן שלא הגיע לחינוך: לתוס' אסור להאכילו, להר"ן מותר להאכילו.

6. ביאורו של הראגאטשאווער, שק"פ הוי פעולה נמשכת. ועל דרך זה יש לומר בקטן שהגדיל בין פסח ראשון לפסח שני גם למ"ד "שה לבית מדרבנן" שפטור מפסח שני אם שחטו עליו בראשון.

7. הוראה, עבודה בזמן הגלות פועל על הגילויים דלעתיד.